

PROČ STÁT TRESTÁ MATKY?

Strávit tři roky doma s dítětem a pak nastoupit na plný úvazek do práce. Cokoliv jiného je přinejmenším podezřelé. Tak si sladování práce a rodiny představuje český stát. Co když ale chcete nebo musíte žít jinak?

text: LUDMILA HAMPLOVÁ

Kdyby Češky dostávaly pozvánku na úřad práce hned v porodnici s tím, že jim narození dítěte přinese kariérní stopku, asi by se hodně divily. Česko je v rámci celé EU zemí, kde ženy za to, že se stanou matkami, zaplatí vůbec nejméně. A nejde jen o velký propad příjmů, s nímž se budou potýkat po následující desetiletí, ale také výrazné zhoršení postavení na trhu práce a ztíženou cestu k lepším pozicím. „Když se před sedmi lety narodil můj syn, šéf mi tehdy řekl, že je jasné, že teď už budu jen rodit děti. Nezmohla jsem se na slovo,“ vzpomíná čtyřicetiletá právnička Sandra. K práci se vracela po roce a půl, kdy nemalou část svého platu odevzdávala v soukromé školce. „Věděla jsem, že pracovat musím, abych neztratila kontakt s oborem, ale zároveň jsem byla hrozně vyčerpaná. A od svého okolí jen poslouchala, že mám být vděčná za „luxus“ dlouhé rodičovské dovolené a nebýt krkavčí matka,“ dodává. Nyní zvažuje, jestli si „pořídit“ další dítě. „Nemám pocit, že by se podmínky pro sladování práce a rodiny zásadně zlepšily. Sice vydělám dost, abych zvládla platit chůvu a později soukromou školku, ale štvemě, že mě okolí znovu odsoudí za to, že chci mít rodinu a nehodlám se kvůli ní vzdát své práce.“ Jen „drobný detail“: Mužům nikdo nic takového nepředhazuje, i když na rodičovskou dovolenou nastoupí pouhá 2 % z nich. O to víc je zarážející, jakým způsobem premiér Andrej Babiš nedávno oznámil větší podporu rodin s cílem zvýšit porodnost v Česku. Prý je to jeho prioritou. Překvapivě ale neplánuje větší investice do nezbytných služeb péče o děti, jako jsou jesle, dětské skupiny nebo fungující chůvy, o částečných úvazcích ani nemluvě, ale chce doslova rozhazovat další

peníze ze státního rozpočtu. „Porodnost dělají hlavně třetí děti v rodinách. Potřebujeme minimálně 2,1 a máme 1,7. Hlavní důvody, proč si lidi nepožijí třetí dítě, jsou ekonomické. Když máte jedno nebo dvě děti, tak to ještě jde. Třetí dítě znamená větší auto a větší bydlení. A to stojí peníze. Já to beru jako investici a ano, budeme o tom jednat s našimi ministry,“ napsal premiér na svém twitterovém účtu, kde rovnou oznámil spolupráci s ultrakonzervativní organizací Hnutí pro život, která striktně odmítá „odloučení dítěte od matky“, a tím i větší zapojení žen na trhu práce. Zdá se vám to postavené na hlavu? Babišův stranický kolega, poslanec Jiří Bláha, letos při projednávání nového zákona o zvýšení rodičovského příspěvku na adresu matek na rodičovské dovolené prohlásil, že „ti lidé absolutně ztratí pojem o tom, co je vstávat do práce, organizovat si rodinný život tak, jak by měl být organizován“.

NEDOBROVOLNÁ VOLBA

Stereotypní představa, že matky během péče o malé děti „nic moc nedělají“, bohužel není výjimečná. Stačí zabrousit do libovolné internetové diskuse, která řeší zvýšení rodičovského příspěvku od roku 2020 o 80 tisíc korun. Právě na sociální dávky a daňové úlevy včetně absurdní slevy na nepracující manželku či manžela, která zaniká, jakmile se vrátí do práce, jde u nás více než 80 % financí z celkového rozpočtu určeného pro rodinnou politiku státu. Vyplývá to z dat OECD. Řada evropských zemí má svůj systém nastavený přesně opačně. Více investují do služeb péče o děti, čímž také umožňují rodičům lépe skloubit práci a rodinu. Rodiče vědí, že je o jejich děti dobře postaráno,

„NA RODIČOVSKOU DOVOLENOU NASTOUPÍ JEN 2 % MUŽŮ. S MOŽNOSTÍ, ŽE BY TOMU BYLO JINAK, STÁT NEPOČÍTÁ.“

taková péče je nezruinuje, a zároveň mají možnost své děti nechat zvykat postupně na kolektiv. Třeba jen několik hodin týdně a mezitím pracovat ideálně na částečný úvazek. Pracující rodiče odvádějí více peněz státu v podobě daní, zdravotního a sociálního pojištění. Navíc, pokud vědí, že narození dítěte neznamená stopku v práci a svém vlastním rozvoji, jsou ochotní mít potomků více. Náš stát ale uvažuje jinak. „Česká rodinná politika podporuje pouze jeden model sladování práce a rodiny, kdy je matka zhruba do tří až tří a půl roku věku dítěte doma a nepracuje, a pak dítě nastoupí do mateřské školy na osm a více hodin denně,“ vysvětluje Klára Kalíšková, ekonomka z Národohospodářské fakulty VŠE a institutu IDEA při CERGE-EI, která se věnuje rodinné politice. „Ne každý ale chce anebo může žít v tomto modelu,“ dodává. V mezinárodním srovnání na tom není Česko právě nejlépe. Češky tráví na mateřské a rodičovské dovolené extrémně dlouhou dobu, a roz-

**„POKUD VYDĚLÁTE
DOST PENĚZ,
MŮŽETE SI VYBRAT
JAK SLADOVAT.
NÍZKOPŘÍJMOVÉ
RODINY ALE VOLBU
NEMAJÍ.“**

hodně se vždy nejedná o jejich dobrovolnou volbu. Jen těžko se mohou vrátit do práce, když nemají zajištěnou kvalitní a finančně dostupnou péči o své děti. „Bohužel zde funguje ekonomická segregace. Vysokopříjmové rodiny jsou schopné situaci řešit i bez pomoci státu. Mohou platit soukromé zařízení na pár hodin týdně, kdy se žena povolna vrací ke své profesi a současně si dítě postupně zvyká na pobyt mimo domov. Rodiny s nízkými příjmy ale tuto volbu nemají,“ upozorňuje ekonomka. Mezi takové rodiče patří i pětaticetiletá fakturantka Michaela. „Dostala jsem „na výběr“ – buď se do práce vrátím na plný úvazek, anebo se nemám vracet vůbec. Práce z domova nebo flexibilní úvazky v naší firmě neexistují,“ krčí rameny. I když jsou její dceři téměř čtyři roky, přivydělává si jen na brigádách. „Státní“ školka, kam dcera chodí, končí provoz v pět odpoledne a na to, aby platila soukromé zařízení, nevydělá dost. Bohužel v současnosti u nás neexistují jesle, nad exis-

tuje jen pár jeslí. To samé se týká i mikrojeslí. Proto jsme připravili změnu zákona, která obsahuje řešení ohledně financování a zřizování dětských skupin a mikrojeslí. Když pro ně zajistíme stabilní peníze a jasná pravidla, budou nám dále přibývat jako houby po dešti. Nově bych ale chtěla dětské skupiny i mikrojesle sloučit, ještě více zvýšit jejich kvalitu a přejmenovat je na jesle.

CHCI ZJEDNODUŠIT SYSTÉM

Ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová (ČSSD) je rozhodnutá, že změní rodinnou politiku Česka.

O podpoře jeslí se u nás mluví více než deset let, přesto u nás žádné nové nevznikají. Jak chcete podpořit rozvoj infrastruktury péče o děti? Tato diskuse trvá dlouho. Klasické zdravotnické jesle zanikly v roce 2012, ale od té doby vznikají různá jim podobná zařízení. Od roku 2014 tu máme dětské skupiny, které se zaměřují na výchovu a péči o děti. Sama jsem syna do jedné skupiny dávala a syn tam byl velmi spokojený. Až do současnosti jsme ale neměli žádný pořádný systém péče. Vedle sebe existují školičky, jesličky, miniškolkky a další, což je nepřehledné a rodiče se mohou jen těžko orientovat. Chtěla bych systém zjednodušit, zkvalitnit a zpřehlednit. Péče do tří let by se měla odehrávat v jeslích a od tří let by děti měly chodit do školky. Stát bude garantovat jejich kvalitu i dostupnost. Potřebujeme, aby rodiče věděli, že když budou mít děti, tak jim stát pomůže, a že na všechno nezůstanou sami.

Jakým způsobem budou financovány dětské skupiny poté, co skončí evropské projekty, díky kterým před lety vznikly? Dětské skupiny se velmi osvědčily, ohledně jejich existence máme

sámé pozitivní reakce. To samé se týká i mikrojeslí. Proto jsme připravili změnu zákona, která obsahuje řešení ohledně financování a zřizování dětských skupin a mikrojeslí. Když pro ně zajistíme stabilní peníze a jasná pravidla, budou nám dále přibývat jako houby po dešti. Nově bych ale chtěla dětské skupiny i mikrojesle sloučit, ještě více zvýšit jejich kvalitu a přejmenovat je na jesle.

Čím chcete ještě podpořit sladování pracovního a rodinného života? Podpora rodin je moje priorita. Zatím se nám podařilo prosadit vyšší rodičovský příspěvek, ale to zásadní je ještě před námi. Máme rekordní zaměstnanost a každý, kdo pracovat chce, musí dostat příležitost. Sama mám malé dítě a vracela jsem se zpět do práce brzy. Měla jsem ale štěstí a maximální podporu jak nadřízených, tak celé rodiny. Je spousta rodičů, kteří by se rádi vrátili do práce, ale neumožňuje jim to buď nedostatečná flexibilita zaměstnavatelů, anebo prostě nemají své dítě kam dát. V rámci Evropy jsme na tom se sladěním práce a rodiny u matek skoro nejhůře. 60 % všech absolventů vysokých škol u nás tvoří ženy. Přesto často nemají práci. A když ji konečně seženou, pracují za méně peněz nebo jdou na horší pozici, což má samozřejmě později dopad i na jejich důchod. Chci to změnit. Proto jsem připravila tzv. prorodinný balíček, kde chceme zavést startovací byty pro mladé rodiny, protože bydlení je základ všeho, dále pak dostatek míst ve školkách a v jeslích a podporu částečných úvazků nebo práce z domova.

tenci dětských skupin, které do značné míry jejich funkci převzaly, visí velký otazník a mateřské školky na mnoha místech praskají ve švech. A nezdá se, že by v nejbližší době došlo k radikální změně. Podle sociologické publikace Česká rodina na počátku 21. století stráví „typická česká matka se dvěma dětmi“ na rodičovské dovolené 6 až 8 let. Právě dlouhá rodičovská dovolená může být jedním z důvodů, proč je mezi českými ženami a muži druhý největší rozdíl ve výši platů v celé Evropské unii. A čím jsou ženy vzdělanější, tím se nůžky platové nerovnosti rozevírají více. V roce 2016 podle údajů Eurostatu Češky vydělávaly v průměru o 22 % méně než muži. Vyjádřeno čísly, jako žena budete pravděpodobně vydělávat o 4500 Kč měsíčně méně než vaši mužští kolegové. A právě mateřství bude zásadním důvodem této přetrvávající nespravedlnosti plynoucí z mnohaleté absence na trhu práce a toho, že některým ženám „ujede vlak“.

DĚTSKÉ SKUPINY JAKO NÁPLAST

Ještě v roce 1990 u nás fungovalo více než tisíc jeslí, které měly celkovou kapacitu 70 tisíc míst. V roce 2008 ale existovalo pouhých 48 jeslí, kam mohlo docházet 1498 dětí. Česko se tak vydalo přesně opačným směrem než ostatní evropské země a místo toho, aby podporovalo tyto služby, nechalo je zhynout. A to i přesto, že do roku 2010 jako členský stát EU mělo zajistit volné kapacity v jeslích, školkách a dalších zařízeních pro nejméně 33 % dětí mladších tří let. Cílem EU bylo odstranit tuto zásadní překážku zaměstnanosti rodičů, zejména matek. Až v roce 2014 se u nás s velkými porodními bolestmi zrodily dětské skupiny. Vznikly jako „alternativa“ k tehdy zoufale přeplněným mateřským školám, neměly je ale nahradit. Ve stejnou dobu také u nás oficiálně zanikly jesle. Mezitím ale vyrostly různé „školičky“ či jiná zařízení. „Dětské skupiny nejsou zřizovány za účelem péče o děti, ale sladování rodinného a pracovního života. Proto také musíme sledovat, zda se rodiče vracejí do práce. Dávají nám potvrzení od zaměstnavatele nebo jako podnikatelé dokládají, že platí sociální pojištění. Kontrolovat, zda nám nelžou, ale nemůžeme,“ přibližuje Jan Schneider, ředitel hned několika dětských skupin, které zastřešuje Zdravotnické zařízení MČ Praha 4. Tento poněkud krkolomný název pod sebou skrývá někdejší jesle, jež v minulosti spadaly pod ministerstvo zdravotnictví a směly v nich pracovat pouze zdravotní sestry. Naproti tomu mateřské školy má v gesci ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a pracují v nich vysokoškolsky vzdělané učitelky. Dětské skupiny spadají pod ministerstvo práce a sociálních věcí. Dnes ale není úplně jasné, co bude s dětskými skupinami dál. V současnosti jich existuje necelá tisícovka a nabízejí přes dvanáct tisíc míst. Ve skutečnosti tam chodí dětí více,

MÍT MOŽNOST VOLBY

Markéta Pekarová Adamová,
poslankyně a 1. místopředsedkyně
TOP 09

Každá žena má mít možnost skloubit rodinu i kariéru, to je pro celou společnost výhodné a v 21. století by to pro vyspělou zemi mělo být samozřejmé. Dogma, že žena má být doma s dětmi a na práci je tu pouze muž, je prostě velmi zpátečnické. Ano, řada rodin se pro tento model rozhodla, funguje jim to a je to dobře. Pokud se ale jiná rodina rozhodne jinak, stát jí v tom má podpořit, ne jí v tom bránit. Hlavně se musí jednat o možnosti reálné a ne jen teoretické. Mnohdy však ženám nezbyvá nic jiného než potlačit své představy a přizpůsobit se situaci, která jim nevyhovuje. Domnívám se, že pro rodiče je důležité mít při výběru služby péče o dítě co možná nejširší možnost volby. I proto TOP 09, ještě v době, kdy byla u vlády, iniciovala vznik dětských skupin. Dále jsem se spolu s TOP 09 zasadila o to, že je nyní čerpání rodičovského příspěvku flexibilnější, v čemž pokračuji i nadále. Připravila jsem také návrh spravedlivé mateřské, díky kterému by se ženám tato dávka vypočítávala ze skutečných výdělků před rodičovstvím. Také se podílím na návrhu podporujícím zkrácené úvazky či zvýhodnění pro rodiče, kteří si platí za výpomoc v domácnosti.

protože místa sdílejí. Jenže každý rok se u nás narodí více než sto deset tisíc dětí, a v dětských skupinách se zvládnou postarat jen o malou část z nich. Nemluvě o tom, že některá zařízení jsou pro část rodičů mimo jejich finanční možnosti. Za měsíční péči se někde platí dva tisíce korun, ale jinde i šestkrát více. Navíc jejich velkorysá podpora z evropských fondů končí nejpozději v roce 2022 a nyní se hledají způsoby, jak je financovat jinak. Ministryně Jana Maláčová připravuje novelu zákona o dětských skupinách a je rozhodnutá ji prosadit. Chce, aby skupiny byly financovány dílem ze státního rozpočtu, částí z peněz samospráv a plateb od rodičů. Podle návrhu by měsíční platba neměla přesáhnout třetinu minimální mzdy, která je v současnosti 13 350 Kč. Jestli však iniciativa Maláčové získá politickou podporu, není vůbec jisté. Právě rozhodnutí zákonodárců v loňském roce poslalo ke dnu jiný návrh na poli péče

o děti, a to povinnost pro mateřské školy přijímat dvouleté děti. Novela zákona neprošla, mimo jiné i kvůli odporu poslance Václava Klause ml. Ten argumentoval také tím, že se jedná o „ideologickou snahu, která útočí na tradice a hodnoty našeho vzdělávacího systému“. Zákon podle něj měl „poslat děti od maminek do institucí“. Ve svém boji nebyl sám, v roce 2017 inicioval Marek Herman, „lektor osobního rozvoje“ a současně vlivný lobbista Asociace provozovatelů kursového sázení, petici adresovanou ministryni školství. „Když dáte dítě do školky před třetím rokem, hrozí, že bude mít celoživotní újmu. Pravděpodobnost, že uděláte chybu, je velká. Čím později ho tam dáte, tím menší pravděpodobnost té chyby je,“ tvrdil Hospodářským novinám. V samotné petici pak zaznívala varování, že pokud rodiče své děti umístí předčasně do mateřské školy, riskují, že „jejich děti budou agresivní, neklidné, budou mít poruchy chování, spánku, alergie, ekzémy“. Dokonce tvrdil, že může dojít „k trvalému a nevratnému poškození mozku“. Zajímavé ale je, že nic takového rozsáhlé studie neukázaly. Například sousední Německo v minulých letech prošlo reformou předškolní péče a žádná katastrofa nenastala.

Bez ohledu na Hermanova silná slova ale už do českých mateřských škol dvouleté děti chodí a není jich právě málo. V loňském školním roce podle údajů ministerstva školství navštěvovalo školky 44 173 dětí mladších tří let. Má to však háček. Veřejné mateřské školy nejsou na takto malé děti připravené. V jedné třídě může být až 24 dětí s tím, že pokud některé z nich ještě nedosáhlo hranice tří let, je možné počet dětí snížit. I tak ale po část dne má třídu na starosti jen jedna učitelka. „Za současných podmínek, vzhledem k počtu dětí ve třídách, kvalifikaci učitelek a jejich chybějící podpoře pro ně, znamenají dvouleté děti pro mateřské školy problém,“ popisuje Bohumil Kartous z obecně prospěšné společnosti EDUin, která se věnuje problematice vzdělávání v Česku i v zahraničí. Původně dobře míněný nápad se úplně nevydařil. „Jak už to u nás při řešení komplexnějších problémů bývá, zákony a jejich provedení nerespektují skutečnost a reálné možnosti,“ dodává. Novela školského zákona příkazující povinně přijímat dvouleté děti vzbudila velkou míru nevole, zejména mezi učitelkami mateřských škol, pro které by více malých a nesamostatných dětí ve třídách znamenal ještě větší záprah.

TRADIČNÍ RODINA, KTERÁ NEEXISTUJE

I když ministryně Jana Maláčová oznámila své rozsáhlé plány na změnu rodinné politiky, těžko říct, zda se je podaří naplnit. Už kvůli tomu, že to znamená prokletit se řadou mýtů o tom, jak mají rodiny „správně“

RODIČOVSTVÍ SE TÝKÁ MUŽŮ I ŽEN

Michaela Šojdrová,
europoslankyně KDU-ČSL

Ve volební kampani jsem se hodně potkávala s mladými ženami. Byly na rodičovské dovolené, některé se vracely do zaměstnání nebo podnikaly. Všechny měly jedno společné, snažily se starat o domácnost, rodinu a zároveň měly zájem o svou profesi. Právě dostupnost zařízení péče o děti je pro ně velké téma. Ve srovnání s ostatními zeměmi EU u nás jen 6,5 % dětí mladších tří let navštěvuje pečovatelské zařízení, unijní průměr je 34,3 %. Myslím, že příčinou není jen nižší zájem, ale hlavně to, že u nás chybějí potřebné kapacity. Díky evropským fondům bylo u nás vytvořeno 18 tisíc míst pro děti v dětských skupinách, mikrojeslích a mateřských školách. Kvalitní a dostupná profesionální péče je velmi důležitá nejen pro ženy, ale i pro muže. Myslím, že i oni si začínají uvědomovat nespravedlivé rozdíly mezi výdělky a důchody mužů a žen.

fungovat. Realita je ale jinde. „Ze studií, které máme k dispozici, vyplývá, že o nějakou formu výdělečné činnosti má nezanedbatelný podíl matek v ČR zájem ještě předtím, než jejich nejmladší dítě dosáhne tří let, i když jen malá část z nich touží být v této době zaměstnána na plný úvazek,“ vysvětluje Hana Hašková, která působí při Sociologickém ústavu AV ČR a věnuje se právě tématu rodiny a rodinné politiky. Na částečné úvazky však pracuje pouze 9 % žen, zatímco průměr EU je 32 %. „Mrzí mě, že je situace černobílá, buď plný úvazek, nebo nic. Nemohu pracovat, i když bych chtěla,“ potvrzuje fakturantka Michaela.

Podpora zařízení péče také znamená, že rodiny budou spokojenější, protože se oba rodiče budou moci realizovat jak v práci, tak doma. „Skoro polovina současných třicátnic má vysokou školu, a tak je logické, že i během mateřství chtějí využít své znalosti,“ dodává ekonom Filip Pertold, který se na CERGE-EI zabývá zaměstnaností rodičů. A jednoduše řečeno, pokud lidé pracují, stát vybere více na daních a méně vydá na sociální dávky, a hlavně, když oba rodiče mají čas na práci i rodinu, mají víc dětí. ■

„POKUD RODIČE PRACUJÍ, STÁT VYBERE VÍCE NA DANÍCH A MÉNĚ VYDÁ NA SOCIÁLNÍ DÁVKY. JAK PŘEKVAPIVÉ.“